

ПРИКАЗ ТЕМАТСКОГ ЗБОРНИКА: КУЛТУРНА БАШТИНА И КРИЗА: ХЕРИТОЛОШКИ И АРХИТЕКТОНСКИ АСПЕКТ

АНЂЕЛА ДУКИЋ

У оквиру научноистраживачког пројекта *Човек и друштво у време кризе* објављен је 2021. године тематски зборник радова, *Културна баштина и криза: херитолошки и архитектонски аспекти*, као значајан допринос научној заједници. Финансирао га је и публиковао Филозофски факултет Универзитета у Београду. Систематизован на 148 страна, садржи осам радова, при чему су они, у складу с насловом зборника, подељени у две целине – пет радова је посвећено херитолошком а три архитектонском аспекту. Савремена дешавања на глобалном нивоу, проузрокована вирусом корона, последично су у домаћој историографији резултирала реконтекстуализованим промишљањима истакнутих историјских прекретница и њихових утицаја на архитектонско наслеђе као на актуелне проблеме музејских

пракси. Временски вишеслојни, радови су подједнако у корелацији са савременим добом и историјским чиниоцима. Неки од радова су обогаћени пропратним црно-белим репродукцијама, док је сваки употпуњен прикладним резимеом на енглеском језику.

Зборник започиње предговором уредника – професора др Александра Кадијевића и професора др Милана Попадића, редовних професора Одељења за историју уметности Филозофског факултета Универзитета у Београду. Представљајући идеје, циљеве и садржај, аутори су истакли вишезначност и слојевитост радова, нагласивши тиме могућност њиховог читања са више различитих полазишта. Превасходно користан историчарима уметности, архитектима, музеолозима и херитолозима, препоручује се и широј читалачкој публици.

Огледом с критичким приступом, *Ујмицај друштвених криза на развој архитектуре са освртом на стање у Србији од 1990. до 2021. године*, др Александар Кадијевић излаже и интерпретира спољашње и унутрашње узроке кризе у архитектури, да би, у другом делу рада, изведене анализе применио на случају савременог српског стваралаштва. Јасно приказује проблеме у приступу градњи и тумачењу архитектонског наслеђа, позивајући се на процесе глобализације и њеног свеукупног утицаја који су довели до кризе ауторске архитектуре. Као један од кључних проблема, истиче политички волонтизам, који за собом повлачи остале чиниоце, попут принудног укрупњавања пројектантских тимова, нетранспарентност јавних процедура и селективно фаворизовање. Истичући сужени простор за иновативне идеје, наглашава креативну елиту, која успешно нивелише дихотомне чиниоце, проналазећи решење за излаз из кризе у обуздавању негативних аспеката савремености, као и у јачању институције јавних конкурса. Сем наведеног, истиче потребе за већом ефективношћу стручне критике, очувањем ауторске архитектуре и заштите наслеђа.

Први у низу радова посвећених херитолошком аспекту јесте *Баштина у доба кризе јавног добра у Србији почетком XXI века* др Милана Попадића. Аутор приказује поимање предмета баштине у академској литератури хуманистичких наука у односу на појам *јавно добро*, који је у историографији старијег датума готово искључиво био повезан с правним и економским наукама, да би детаљном анализом више аспеката показао флуидност и њихову корелацију. Читаоца превасходно уводи у стање науке након две деценије XXI века да би у даљем раду приказао однос баштине и *јавног добра* у Србији, акцентујући теме које су честе у јавном дискурсу. Као један од битних чинилаца, разлаже и анализира појам кризе јавног памћења у савременом дискурсу, представљајући технолошка достигнућа артефактом *флеш-меморије*, контемплирајући о његовој могућности складиштења велике количине података и директних последица на културу сећања.

Студија случаја дисонанце наслеђа Београдског сајмишта критички је образложена у огледу др

Милице Божић Маројевић, *Месџа сџирадања као месџа сећања: од љрејознавања наслеђа до креирања заједничке башџине*. Анализирајући све периоде и пренамене кроз које је прошао простор Сајмишта, ауторка приказује однос јавности према нежељеном наслеђу прошлости. Др Божић Маројевић представља моделе интерпретације и аргументује кретање *ка сећању* у циљу креирања спомена за будућност, притом наводећи историјске примере меморијала везаних за ратове и страдања. Напоследку се осврће на полемисање о начину креирања меморијалног центра, образлажући могућности попут – евоцирања трауме, одавања почасти жртвама, истицања националних идеала – на шта се надовезује (нереализованим) решењем – доношењем закона по којем је потребно основати центар *Сџаро сајмиштие*“ као установу културе с циљем неговања сећања на жртве нацистичког концентрационог логора.

Др Никола Крстовић у раду – *Музеји и ’одговори’ на кризе: моћ слика – слике немоћи* – полази од сложеног односа узајамног деловања музејских институција и центара моћи, полазећи од премисе да се позиција институције увек гради у односу према центрима одговорним за њихово функционисање. Наведеном премисом објашњава парадокс исте, при чему тврди да су центри моћи само сервиси система којем музеји служе, чиме се последично музеј налази у стању сталне кризе. Своје тезе потврђује савременим примерима, али и оним старим више векова, као и истицањем научне полемике корелације музеј–музеологија, при чему наводи да кризу треба посматрати као стање које провоцира решења, а не пут у декаденцију. Такође, фокусира се на поимање музеја као *љроизвода*, чиме продубљује актуелна питања и проблеме конзумеризма и неолибералног капитализма, да би напоследку изнео визију о музеју после актуелне здравствене кризе, *љо мери човека*.

Радам *Повраџак љрошлости: сџамбено љиџање и криза кулџуре сџановања у новијој срџској архџијекџури* др Владана Путник Прица излаже трансисторијски проблем стамбеног питања у југословенском и српском контексту. Налазећи заједничке чинио-

це који су поспешивали кризе, повезујући међуратни период, период након Другог светског рата, распад социјалистичке Југославије и савремено доба, др Путник Прица елоквентно елаборира корелацију друштвених и криза становања. Наводи да је стамбена политика првенствено била вођена интересима економске и политичке елите, аргументујући вековну оскудицу која је још увек актуелна, али и истичући очекивање промена у будућности.

Студијом случаја *Суочавање музеја са кризом: нови љрисџуји за нову сџварности* др Милена Јокановић анализира однос Музеја Југославије и здравствене кризе изазване пандемијом вируса короне. Анализирајући значајне промене које је Музеј претрпео током првих деценија XXI века, у фокус ставља тренутне проблеме, акцентујући наглашавање многих постојећих изазова данашњице. Излаже иновативне начине на које је музејско особље кореспондирало с *новом сџварношћу* у циљу одржавања Музеја релевантним и видљивим публици, као и економски одрживим. Захваљујући подробном истраживању и контекстуализованом приступу, ауторка је сагледала потенцијале и препреке у даљем раду Музеја Југославије.

Аналитичким приступом Александре Илијевски у раду *Хуманиџарна криза и џтехничка елиџа: срџски архџијекџи у Првом светџском раџу*, расветљена је вишезначна улога српских архитеката у времену кризе великих размера. У више систематизованих целина Илијевски представља учешће и доприносе стваралаца који су били део фронта током ратних година. Такође, даје исцрпне податке о архитектурама који су стварали меморијалне целине и спомен-обележја, као и о онима који су својим добротворним радом из иностранства играли улогу у помоћи угроженом становништву. Напоследку приказује однос српске владе према студентима-питомцима, наводећи њихово универзитетско школовање у центрима Италије, као и важност за културу сећања на Ослободилачке ратове у Србији (1912–1918).

Др Марија Ђорђевић у раду *Како, зашџо и за коџа? Савремено сакуџљање, љандемиџа и диџиџални дейои* покреће многобројна историјска питања, реактуелизујући их у складу са савременим про-

блемима и тенденцијама. Критички испитујући моделе партиципативних пракси музеализације и њиховог представљања публици, др Ђорђевић тежи да њих одговори. Анализира тзв. *сакуљвање са-дашњосћи* кроз приказ значајних институција које се тиме баве на теоретском и практичном нивоу. Истиче постојање дигиталних депоа и проблема нагомилавања музеалија без њихове нужне селекције и валоризације.

Мултидисциплинарним, вишеслојним приступом аутори радова су отворили важна питања и полемике, при томе остваривши постављене циљеве

– представљање улоге баштине у решавању актуелних проблема и илустровање размере друштвених криза кроз призму архитектонског стваралаштва. У целини, зборник представља јасно дефинисано полазиште за даља истраживања и детаљнија проучавања херитолошких и архитектонских аспеката у контексту криза, које су као крајњи исход продуковале знатне историјске прекретнице.

Анђела М. Дукић,
историчар уметности
iu.andjeladukic@gmail.com